

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2022

YEARBOOK

2022

ГОДИНА 13
БРОЈ 19

VOLUME XIII
NO 19

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2022
YEARBOOK
2022

ГОДИНА 13
БР. 19

VOLUME XIII
NO 19

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

проф. д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

проф. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска,
проф. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка Маролова, доц. д-р Весна Коцева,
виш лектор м-р Снежана Кирова, доц. д-р Наталија Поп-Зариева,
доц. д-р Надица Негриевска, доц. д-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

виш лектор м-р Биљана Иванова, виш лектор м-р Крсте Илиев,

виш лектор м-р Драган Донеv

(англиски јазик)

Техничко уредување

Кире Зафиров

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип

Република Северна Македонија

**YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

For the publisher:

Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD – University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD – University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD – University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD – University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD – University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD – University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD – University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD – Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD – University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD – University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD – University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD – University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD – Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD – Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD – University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA – University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD – University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD – University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD,
Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD,

Prof. Darinka Marolova, PhD, Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD,

lecturer Snezana Kirova, MA, Ass. Prof. Natalija Pop-Zarieva, PhD,

Ass. Prof. Nadica Negrievska, PhD, Ass. prof. Marija Krsteva, PhD

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Ivanova, MA, lecturer Krste Iliev, MA, lecturer Dragan Donev, MA

(English language)

Technical editor

Kire Zafirov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

- Сашка Јовановска, Натка Алаџозовска**
ЗАСТАПЕНОСТ НА ГРАМАТИЧКИТЕ ФОРМИ ВО
УЧЕБНИКОТ WELCOME 2 ОД ЕЛИЗАБЕТ ГРЕЈ И
ВИРѢИНИЈА ЕВАНС
Sashka Jovanovska, Natka Jankova Alagjovska
REPRESENTATION OF GRAMMAR FORMS IN THE
TEXTBOOK WELCOME 2 BY ELIZABETH GRAY
AND VIRGINIA EVANS 9
- Марица Тасевска**
ТРИТЕ ФАЗИ НА ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ
Marica Tasevska
THREE PHASES OF LANGUAGE EXPRESSION 19

Култура

- Марија Леонтиќ**
ПРИДОНЕСОТ НА АРИФ СТАРОВА ЗА ПРОНАОЃАЊЕТО И
ПРЕВЕДУВАЊЕТО НА БИТОЛСКИТЕ СИЦИЛИИ ОД
ОСМАНЛИСКИОТ ПЕРИОД
Marija Leontik
THE CONTRIBUTION OF ARIF STAROVA FOR FINDING AND
TRANSLATING THE BITOLA'S OTTOMAN REGISTERS
FROM THE OTTOMAN PERIOD 29
- Tatjana Vukelic**
BLACK VERNACULAR TRADITION AND FOLKLORE 45

Книжевност

- Весна Кожинкова**
БАЛКАНСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ХРОНОТОП
ВО СОВРЕМЕНАТА ПОСТКОЛОНИЈАЛНА КРИТИКА
Vesna Kozhinkova
THE BALKAN AND MACEDONIAN CHRONOTOPE
IN MODERN POSTCOLONIAL CRITICISM 57
- Natalija Pop-Zarjeva, Krste Plev**
COLERIDGE: THE WORLD AND THE MORAL OF
THE RIME OF THE ANCIENT MARINER 69

Фатмине Вејсели

УЛОГАТА НА СЕСТРАТА ВО СЕМЕЈНОТО РИВАЛСТВО ВО
ДРАМАТА ЧИСТИЛИШТЕ ВО ИНГОЛШТАД
ОД МАРИЛУИЗЕ ФЛАЈСЕР

Fatmire Vejseli

THE ROLE OF THE SISTER IN THE FAMILY RIVALRY IN
THE DRAMA PURGATORY IN INGOLSTADT

BY MARILUISE FLEISER..... 79

Мерал Шехаби-Весели, Лулјета Адили-Челику, Фатмине Вејсели

КНИЖЕВНОТО ТВОРЕШТВО НА РУМИ КАКО ИНТЕРТЕКСТ
НА ПОЕЗИЈАТА НА ФРАШЕРИ

Meral Shehabi-Veseli, Luljeta Adili-Cheliku, Fatmire Vejseli

RUMI'S LITERARY WORKS AS AN INTERTEXT

OF FRASHER'S POEMS..... 89

УЛОГАТА НА СЕСТРАТА ВО СЕМЕЈНОТО РИВАЛСТВО ВО ДРАМАТА „ЧИСТИЛИШТЕ ВО ИНГОЛШТАД“ ОД МАРИЛУИЗЕ ФЛАЈСЕР

Фатмире Вејсели¹

¹Факултет за јазици, култури и комуникација, УЈИЕ, Тетово
f.emurlai@seeu.edu.mk

Апстракт: Првото дело на Марилуизе Флајсер *Fegefeuer in Ingolstadt* (Чистилиште во Инголштад), објавено во 1924 година, е експресионистичка драма за блискиот просторен и ментален живот на група средношколци во Инголштад во 1920-тите едни од други и од авторитетот на црквата со нејзините морални тврдења. Оваа драма е автобиографско сеќавање, односно ниво кое во истражувањето на МЛФ, особено во неговите драми, со право се карактеризира како духовен автобиографски роман. Токму внатрешниот роман – автобиографска – психодрама, на оваа мала драма ѝ дава една специфична драматика која не е идентична со традиционалните жанрови на драмата.

Анализата се однесува на гледиштата на вербалното и невербалното однесување, на реципроцитетот од акција и рефлексija, на посебноста на психопатологијата и нејзиното социјално, односно интерактивно применување. Притоа моето внимание е насочено кон интерактивното применување како еден вид позитивна концепција за субјективност и интерсубјективност.

Клучни зборови: *интерсубјективност, ривалство, сестри, вербално, невербално, семејство*

THE ROLE OF THE SISTER IN THE FAMILY RIVALRY IN THE DRAMA *PURGATORY IN INGOLSTADT* BY MARILUISE FLEISER

Fatmire Vejseli¹

¹Faculty of Languages, Communications and Cultures, SEEU, Tetovo
f.emurlai@seeu.edu.mk

Abstract: Mariluisse Fleiser's first work, *Purgatory in Ingolstadt*, published in 1924, was an expressionist drama about the close spatial and mental life of a group of high school students in Ingolstadt in the 1920s. from each other and from the authority of the church with its moral claims. This play is an autobiographical memory, in which level that in MLF research, especially in her plays, is rightly characterized as a spiritual autobiographical novel.

It is the inner novel - autobiographical - psychodrama, that gives this small drama a specific that is not identical with the traditional genres of a normal drama.

The analysis refers to the views of verbal and non-verbal behavior, the reciprocity of action and reflection, the specificity of psychopathology and its social, which means interactive application. My attention is focused on the interactive application as a kind of positive conception of subjectivity and intersubjectivity.

Key words: *intersubjectivity, rivalry, sisters, verbal, nonverbal, family*

Вовед

Во овој труд, се определив темата за „интерсубјективност“ да ја поврзам со детална анализа на текстот Чистилиштето во Инголштад (Fegefeuer in Ingolstadt).

Првата верзија на драмскиот текст Чистилиштето во Инголштад е напишана во 1924-та година во Минхен. Сочуван е само текстот од праизведбата на првата верзија на 25 април 1926-та година на сцената на Млада бина во Берлин која во тоа време била дел од Германскиот театар во Берлин. Авторката изготвила нова верзија на овој текст кој го пишувала од декември 1970-та до април 1971-ва година во Инголштад. Праизведбата на оваа подоцнежна верзија била на 30 април 1971-ва година на сцената на Вуперталскиот драмски театар во режија на Гинтер Балхаузен (Günter Ballhausen). Праизведбата на првата верзија во 1926-та година била во режија на Паул Билд (Paul Bildt) во соработка со Бертолд Брехт. (Сп. Marieluise Fleisser: Gesammelte Werke (GW). Frankfurt am Main. 1972. Bd.1, Vorwort, 6 ff.)

За нас, најважниот аргумент при определбата за ова дело, се состоеше во следново. Појдовна точка ни беше – во приклучувањето кон литературата за МЛФ – фактот дека првото драмско дело сигнификантно се разликува од подоцнежните.

Ова дело се смета за драмски текст на МЛФ во кој сите релевантни мотиви, теми, проблеми и методи на понатамошните дела се веќе развиени. И тоа така, што овој развој може да се набљудува како во лабораторија. (Исто така Риле во својот вовед кон GW 1, 16 ff)

Темата или проблемот на интерсубјективноста во делата на МЛФ генерално се обработувани од различни аспекти, но и тука сè уште недостасува фондирање во конкретната анализа на текстот.

Целта на овој труд е со деталната анализа на наведеното дело да се дојде до нови резултати кои во досегашните истражувања за МЛФ не се забележани.

Интерсубјективноста во литературата за МЛФ

Интерсубјективноста е взаемен однос помеѓу субјектите. Под субјекти подразбираме нормативни луѓе кои можат да го исполнат она кое хуманистичката филозофија и етика го дефинираат како вистинско човечко созревање.

Субјектите се индивидуи кои можат да се развиваат како слободни, самоопределени личности, способни да прават избор. Оваа основна дефиниција се заснова на теоријата на историјата на човештвото која ја среќаваме кај Ј. Г. Хердер (J.G. Herder) и Имануел Кант.

Фридрих Шилер ја прошири Кантовата дефиниција за автономно-човечката личност, особено од аспект на човечкото достоинство. Оваа идеја која потекнува од Шилер и браќата Хумболд, претставува основа на европскиот и германски поим за образование.

Маркс и Енгелс, исто така, се осврнуваат на идеите на Шилер, но почнуваат со тоа што ги анализираат условите кои придонесуваат за тоа, идејата – пред сè достоинството на човекот – во фактичкото општество, според тоа како се развива надвор од филозофијата и литературата, да не е поддржувана, туку попречувана или дури и систематски разурнувана.

Оттогаш, постојат две доминантни традиции во поглед на оваа тема: а) етичко-нормативната, која се протега од доцноидеалистичката и новокантијанската етика до Теоријата на комуникативниот разум (Theorie der kommunikativen Vernunft) на современиот германскиот филозоф Јурген Хабермас (Jürgen Habermas); и б) дидактичко-критичката која, поаѓајќи од една „регулативна идеја“ на вистинска субјективност на слободните субјекти, ја анализира бедата на комуникативната реалност за да може од различни аспекти да констатира дека мораме да живееме во историско време на разурнување на субјективизмот, а со тоа и во времето на разурнување на субјективноста. На овој правец му припаѓа и тезата за „Разурнувањето на разумот“ (Zerstörung der Vernunft) на Герг Лукач (Georg Lukas), како и „Франкфуртската школа“ (Frankfurter Schule) со најзначајните автори Макс Хоркхајмер (Max Horkheimer) и Теодор Адорно (Theodor Adorno).

Делата на поновите теоретичари релевантни за оваа тема; Херберт Маркузе (Herbert Marcuse) и Мартин Бубер (Martin Buber) се поврзани за Франкфуртската школа. Бубер беше прв кој експлицитната „Филозофија на ТИ“ (Philosophie des Du) ја разви како теорија на интерсубјективноста. Но, Маркузе може да се смета за филозоф кој во контекст на револтот од 1968-та година го измени целиот западен менталитет во знакот на неговата критика на разурнувањето на вистинските меѓучовечки односи. Маркузе е еден од теоретските автори кој марксистичката мисловност на материјалното изразување ја поврза со модерната форма на интеракција. Со тоа, низ детална анализа на реалноста, тој ја збогати и ја промени идеалистичката херменевтика – теоријата, како разбирањето помеѓу вистинските субјекти идеално функционира.

Маркузе однапред забележа многу нешта кои меѓу шеесеттите и деведесеттите години од минатиот век ги тематизираа групата француски филозофи на чело со Мишел Фуко (Michel Foucault), Дерида и Лакан.

Нивните дела, исто така, се појдовна основа за понатамошното феминистичко развивање на критичката аналитика на интерсубјективноста.

За нас, од особено значење е Мишел Фуко, затоа што кај него наоѓаме историска анализа на „кодирањето“ на субјективноста, на интерсубјективноста и на меѓучовечките односи кои се многу блиски на односните теми и проблематизирања кај МЛФ. Фуковото спознавање на „надгледувањето и казната“ (Überwachen und Strafen) и „Сексуалноста и вистината“ (Sexualität und Wahrheit), претставуваа особено значајни елементи од живиот свет, кои МЛФ, низ своите драмски анализи, ги претставува во ерата на тоталитаризмот. (Michel Foucault: Überwachen und Strafen. 18 f.)

За методот и анализата на тематиката на субјективноста на МЛФ

Покрај теориите за интерсубјективноста, нашите анализи ги поврзуваме особено со оние тези на авторите, теоретичари, кои се однесуваат на попречувањето на зрелата субјективност. Една од централните тези на Зигмунд Фројд е дека попречувањето на комуникацијата и спречувањето на хуманата интеракција зависи од нагонската судбина на индивидуата. Деформацијата на индивидуата стекната во раното детство, во нашава цивилизација води кон специфични попречувања во човечкото созревање во автономен субјект.

Оваа теза на Фројд подоцна беше пошироко разработена од општествените и културно-критички следбеници. Ние се осврнуваме пред сè на Херберт Маркузе и Ерих Фром. Додека Мартин Бубер го претставува идеалот на Јас – Ти – односот, Маркузе и Фром се занимаваат со негативните фактори кои во реалната животна средина на западната цивилизација го спречуваат созревањето на субјектот, и покрај тоа што токму Западот го прокламира овој идеал.

Двајцата автори се потпираат на епохалните студии на Адорно и Хоркхајмер за генезата на фашистичкиот карактер. (Види: Theodor W. Adorno und Max Horkheimer: Studien zum autoritären Charakter, 33 ff.)

Тие ја преземаат основната теза дека зрелата субјективност е таа која може да создаде вистинска и хумана интерсубјективност. Во поново време оваа теорија ја презема Јирген Хабермас. Врз основа на оваа, тој надгради една нова теорија на „комуникативниот разум“. Хабермас ја надополнува постарата теорија со тоа што „разумната комуникација“ не ја прикажува како резултат, туку како процес на генерирање на автономната субјективност.

Овие тези сакаме конкретно да ги примениме и преиспитаеме врз творештвото на МЛФ. За таа цел се определивме за анализа на протагонистите на комуникативниот процес во ЧИ. Анализата се однесува на гледиштата на вербалното и невербалното однесување, на реципроцитетот од акција и рефлексивност, на посебноста на психопатологијата и нејзиното социјално, односно интерактивно применување. Притоа нашето внимание е насочено кон интерактивното применување како еден вид позитивна концепција за субјективност и интерсубјективност.

Содржина на трудот

Судбината на девојките и младите жени во Чистилиште во Инголштад (ЧИ) од МЛФ се решава преку дефектната структура на фамилијата. Клементина Беротер се обидува да ја преземе улогата на мртвата мајка.

Тоа ја доведува во состојба да биде а priori неправедна кон братот и сестрата, погрешно да ги третира – несоодветно на нивните развојни потреби. Сите други членови на фамилијата страдаат поради тоа. На идентификувањето со мајката му соодветствува прифаќањето на црковниот морал според кој таа ја критикува пред сè сестра си. (ЧИ, сл. 1, 64)

Улогата на замена на мајката го мотивира и засилувањето на Електра – констелацијата, што од своја страна го радикализира конфликтот со сестрата Олга која исто така е фиксирана на таткото. (ЧИ, сл.1, 67 ff)

Од фаталната комбинација од психички и дополнителни религиозни дејствија од неа се создава денунцијантка, пред сè кон таткото. Согласно на тоа, нејзиното однесување постојано осцилира меѓу комплексот на инфериорност и надмоќни сплетки. Во нејзината заплетканост во динамиката на дефектната фамилија ѝ преостанува само уште повикот кон „молителката“, кон мртвата мајка:

„Мене секогаш сакаат да ми ја затворат устата.

Одозгора мама гледа како се однесувате со нејзиното дете.“ (ЧИ, сл. 1, 68)

Клементина демонстрира ограничена способност кога треба да размислува за прашања кои имаат допирни точки со смислата на нејзината фамилијарно запечатена егзистенција. Таа не може да ги пречекори границите. На оковите создадени со имитирање на ликот на мајката, им соодветствува само јазикот на „побожност“ како средство за изразување на другоста:

„Мама гледа во срцето...Ти ни на небо нема да одиш. Мораш да гориш во пеколот, а јас ќе лежам во skutот на Абрахам.“ (ЧИ, сл. 1, 68)

Интерактивната шема на религијата кај Клементина дејствува многу посилено отколку кај Олга. Таа не може да си замисли комуникација и интерсубјективност без тоа да се однесува на некој голем Трет. Со тоа, уште на самиот почеток ѝ припаѓа на онаа стварност во која не може да дојде до вистинската комуникација меѓу слободни субјекти, што значи, до вистинска интерсубјективност.

Набргу ќе воочиме дека тоа е поврзано со нејзината инфериорност наспроти Олга. Тоа значи дека еротската конкуренција ја прави Клементина инфериорна и таа се обидува да го компензира тоа со повикување на „светото“.

Само за миг, релацијата со Реле ѝ создава привид дека ја победила Олга. Но, тука се гледа дека таа ниту ментално, ниту реторички не располага со метод со кој може да го сокрие стремежот кој стои зад тоа.

Главно, кон своите ближни, Клементина Беротер се однесува со завист, обвинување и клевета. Во тоа е послонна од Олга, која поради бременоста се повлекува во улога на жртва, и бара механизам за да има учество во совладувањето на контролата над сите.

Тоа значи дека таа е фигура на која најдобро може да се види колку силно Ничеовата теза за ресентиментот во христијанството влијаела врз МЛФ. (Види: Waterstraat 2000, 55). Најдобар доказ за тоа е сознанието дека таа е единствената фигура која е солидарна со типичната мајка (мајка му на Реле):

„Клементина: Таа беше среде животот и јас би сакала да го доживеам истото.“ (ЧИ, сл. 4, 94)

Додека сестра ѝ Олга се наоѓа во позиција на аутсајдер, затоа што и покрај сè стои зад своите сексуални склоности, Клементина останува верна на јазикот на инквизицијата на секојдневието во малограѓанско-христијанските кругови со селски обележја. За сестра си, конкурентката во однос на мажите, таа вели:

„Клементина: Неа не ја донел ветрот. Тоа е нејзина сила и сè уште не е скршена. Не можам да ве разберам господине Реле. Вие ја следите. Како може некој толку да се измами во некоја личност.

[...]

Само вела, Олга е убавица. Можам само да го жалам оној кој ја сака. Од страна таа изгледа како маж.

[...]

Би требало да знаете со кого ќе живеете подобро. Со Олга, тоа би значело несреќа.“ (ЧИ, сл. 4, 94)

Клементина е вистински гласноговорник особено за христијанското народно-религиозно сфаќање за сексуалноста. За неа јазикот на љубовта и јазикот на индивидуалните склоности се перверзии на типичен еротски јазик на христијанскиот народ, сексуалноста и еротиката во основа се лоши и валкани, а девојката мора да се омажи за да не ја сметаат за еден вид вештерка: кај Клементина христијанската догматика за размножување дури и не применува реторика на љубовта.

Но, за нашата тема, тоа значи дека токму тука е посебната улога на Клементина. Поостро отколку Другите, таа покажува дека и јадрото на вистинската субјективност, љубовта меѓу луѓето се уништува со заканата на христијанскиот култ кон Бога. Љубовната изјава на Клементина е многу искрена:

„Клементина: Еднаш морам да избегам од дома. Тоа не е амбиент за мене.“
(ЧИ, сл. 4, 94)

Затоа не нè зачува што токму поради Клементина доаѓа до поделба на групата млади која се среќава на таванот на Беротерови за да договара акции против Реле.

Во тие договори, писателката многу јасно ја оддалечува Клементина од Олга. Додека Олга за првпат зборува против бруталниот колективизам на групата, Клементина ја зазема страната на Хермина која е туѓ елемент во фамилијата, што претставува типичен пример за женска безобзирност – може да се рече БДМ – тип на нацист.

Исто така, јасно се покажува дека Кристијан, братот на Клементина и Олга кој меѓу машките членови на групата е со најширок либерализам и етос, својата сестра Клементина ја стигматизира, но со оглед на тоа дека таа е отелотворение на зол дух во групата, Клементина веднаш сфаќа дека братот поради тоа сака да се разликува од групата:

„Клементина: Кристијан секогаш мора да биде нешто посебно.

Кристијан: Не сакам да седам до тебе.

Клементина: Да не сум отровна.“ (ЧИ, сл. 5, 101)

Подолу ќе видиме како Клементина се однесува кон Реле. Во групата млади, заедно со Пепс и Хермина, таа формира едно радикално нетолерантно друштво. Објавува кои се мотивите за нејзиното непријателско однесување кон аутсајдерите. Што се однесува до сестра ѝ Олга:

„Секогаш таа Олга. Уште кога беше мама жива, тебе те сакаше повеќе.“
(ЧИ, сл. 5, 102)

Овде се гледаат примарните причини за попречувањето на правата субјективност и вистинската интересубјективност во драмата на МЛФ. Клементина го искажува тоа најјасно – дека станува збор за „несреќи“ од раното детство кои му се спротивставуваат на секој процес на созревање.

Ова ја потврдува тезата дека МЛФ сака да покаже еден општествен поредок во кој спречувањето на хуманизмот станува програма според која се обучени и децата.

Клементина Беротер и Хермина Зајц го одразуваат другиот крај на скалата. Тие спаѓаат во групата на младата женска генерација која со интеграцијата во постоечкото малограѓанско општество немаат некои поголеми проблеми.

Затоа пак, Клементина Беротер се наоѓа на средина, меѓу сестра ѝ Олга и ќерката на соседите, Хермина. Во почетокот таа е претставена како ќерка која е ориентирана кон таткото. Тоа значи дека таа, како и таткото Беротер имаат позитивен однос кон Реле. Изгледа како таа да чувствува љубов и дека во еден период сака да се бори за него.

Малку од оваа симпатија останува до крај. Всушност, Клементина припаѓа на нормативната група млади која се собира на таванот од куќата на Беротерови, но таа е меѓу ненападнатите, најмалку агресивните. Дури кога и Олга се свртува против Реле, таа се вклучува, но само пасивно, со гнасење:

„Не можам повеќе да го мирисам овој човек!“ (ЧИ, сл. 5, 104)

Клементина, сепак, не дава експлицитен отпор против измачувањето на Реле од страна на неговите врстници, туку чекор по чекор им се придружува.

Олга и Клементина примарно емоционално се вклучуваат во разни модернизирани хајки на вештерки на младата генерација. Ним им недостасува едно рефлексивно ниво кое ужасот и нетолеранцијата ги поврзува со една идеолошка концепција.

Во тој однос, Олга и Клементина припаѓаат на светот на мајка му на Реле која исто така нема свои сопствени размислувања и ја агира специфичната глупост на жената во христијанството кое станало малограѓанско.

Резултати и заклучок

Во приложениов труд се обидов да го разработам основното значење и конкретното изведување на темата „интерсубјективност“ кај Марилуизе Флајсер. За таа цел, се определив за поединечна анализа на најзначајните протагонисти во раната драма на МЛФ, но секогаш со осврт на нивното однесување кон самите себе и кон другите. Оттука, можевме да видиме дека кај МЛФ навистина постои заемно дејствие од субјективност и интерсубјективност.

Начинот на кој функционира овој однос меѓу идентитетот/самоорганизацијата од една и групното однесување/однесување кон туѓото, од друга страна, е сосема близу до критичката теорија на модерната филозофија и психологија, пред сè онаа на Мартин Бубер, Ерих Фром, Теодор Адорно, Макс Хоркхајмер и Јирген Хабермас.

Како и овие мислителци, така и МЛФ – но, многу порано и поконкретно од нив – покажува дека во едно општество во кое нема зрели, автономни, самосвесни и самоопределени, слободни индивидуи, не може да се создаде вистинска субјективност.

Но, онаму каде нема вистинска субјективност, интерсубјективноста може да има само деформирана форма. Онаму каде недостасува слободен субјект, од комуникацијата меѓу несубјективните индивидуи, се создава хаос и терор

на перманентно заемно угнетување, оштетување, понижување, па дури и измачување и убивање.

Во таа смисла, МЛФ оди уште подалеку. Таа се приближува до големите историчари на незрелиот, зависен, дресиран европски човек кои истражувале какви општествени и политички последици има спречувањето на субјективноста. Вистинската субјективност би бил задолжителна основа за вистинска етика, морал и религиозност.

Онаму каде недостасува субјективност, претрпува неуспех и идеалната европска интересубјективност, онаа меѓу човекот и Бог. Кај МЛФ, токму во ЧИ каде и насловот се однесува на религијата, пред сè и религиозното не е извор на слобода од притисокот на загушливото секојдневие, туку идеализирање на земната беда на псевдохристијанскиот малограѓанин во некој провинциски град во Баварија.

Кај МЛФ оваа беда на терористичкото секојдневие ги повлекува во својата магија сите феномени и сите луѓе. Од друга страна, видовме дека МЛФ поставува наполно индивидуални нијанси. Има еден вид рангирање на луѓето во драмата до имплицитниот идеал, до „чистилиштето“ во кое, наспроти вистинскиот пекол, сè уште би требало да има излез од злото. Во својата прва критичка битова драма, МЛФ истражува кој е поблизу или подалеку од спасувањето или од конечното проклетство.

Оваа диференцијација се реализира многу конкретно. Притоа, критериумот кој се применува треба да покаже, како во личностите се мешаат традициите на христијанско-малограѓанската дресура во неслобода.

Што се однесува до генералната посебност на луѓето кај МЛФ кои не можат да станат субјекти и поради тоа можат само да водат војна на сите против сите наместо да можат да живеат вистинска интересубјективност, овој фундаментален егзистенцијален дефицит на човечко во средноевропското милје се потврдува со тоа што тие никогаш не водат монолози. Немаат душевна длабочина, односно нивната псевдодушевна длабочина се состои од рефлекси кон другите луѓе околу нив.

Овој рефлекс, во основа е режиран од стравот. Сите се плашат од сите, наместо сите заедно со сите да бараат подобра егзистенцијална форма, да ја најдат и да живеат според неа. Луѓето во делото на МЛФ се како кучињата на Павлов: тие се дресирани но, како што вели Олга, ним не им е дозволено да станат луѓе. Но, овде се гледа дека кај некои од луѓето во ЧИ тлее една искра која се стреми кон нешто поинакво од тотален простотилак.

Користена литература:

1. Adorno, T. W. (1977) Der autoritäre Charakter. Frankfurt a.M.
2. Adorno, T. und Horkheimer, M. (1991) Dialektik der Aufklärung. Frankfurt a.M.
3. Fleisser, M. (1972) Gesammelte Werke. Bd. 1 – Bd. 3. Frankfurt am Main. Hg. von Günther Rühle.
4. Fleisser, M. (1989) Gesammelte Werke. Bd. 4. Frankfurt am Main. Hg. von Günther Rühle in Zusammenarbeit mit Eva Pfister.
5. Foucault, M. (1997) Überwachen und Strafen. Frankfurt a.M.
6. Foucault, M. (1988) Sexualität und Wahrheit. Frankfurt a.M.
7. Waterstraat, A. (2000) Ein System und keine Gnade: Zum Zusammenhang von Gottesbild, Sündenverständnis und Geschlechterverhältnis in ausgewählten Texten Marieluise Fleisser. München.

